

СПІВРОБІТНИЦТВО УКРАЇНИ З РЕСПУБЛІКОЮ КАЗАХСТАН В ЕНЕРГЕТИЧНІЙ ГАЛУЗІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ СПІВПРАЦІ

У цій статті проаналізовано українсько-казахстанське співробітництво в енергетичній галузі, а також визначається роль казахстанських енергоресурсів в забезпеченні енергетичної безпеки України. Відзначено, що кризові явища в енергетичній сфері України зумовлені конфліктністю політичного життя, відсутністю чіткої стратегії розвитку держави в цілому та енергетичної галузі зокрема.

Ключові слова: енергетична безпека, зниження енергетичної залежності, нафтопроводна система, диверсифікація джерел.

В этой статье проанализировано украинско-казахстанское сотрудничество в энергетической сфере, а также определяется роль казахских энергетических ресурсов в обеспечении энергетической безопасности Украины. Отмечено, что кризисные явления в энергетической сфере Украины обусловлены конфликтностью политической жизни, отсутствием четкой стратегии развития страны в целом и энергетической сферы в частности.

Ключевые слова: энергетическая безопасность, снижение энергетической зависимости, нефтепроводная система, диверсификация источников поставки.

In the article were analyzed Ukrainian-Kazakh energy cooperation and determined the role of Kazakh energy resources for energy security of Ukraine. It is noted, that Ukrainian energy sector's crisis are caused by conflictness of a political life, absence of the clear state program of the country's development and of the energy sector in particular.

Key words: Energy security, reduction of energy dependence, oil pipeline system, diversification of supply.

Одним з визначальних факторів формування зовнішньої політики України в Центральній Азії завжди було енергетичне співробітництво з багатими на ресурси країнами регіону. Енергетична політика залишається найуразливішою галуззю України впродовж усього періоду з часу проголошення незалежності. Жодної зі стратегічних цілей – зниження енергоємності ВВП, збільшення видобутку власних енергоресурсів, диверсифікація, створення ядерно-паливного циклу – так і не досягнуто. Саме тому, розширення співробітництва з Центрально-азійськими країнами, зокрема із Казахстаном, який сьогодні за розвіданими запасами нафти та газу посідає шосте місце в світі, є пріоритетним напрямом зовнішньої політики України.

Констатуючи нагальну необхідність дослідження ролі країн Центральної Азії у зовнішній політиці України, необхідно зазначити, що дана тема недостатньо вивчена вітчизняними науковцями. Проблема енергетичного співробітництва України з країнами Центральної Азії висвітлюється в працях Р. Джангужина [1], М. Дорошка [2], В. Шведа [3], А.Шевцова [4] та ін. Проте питанням саме українсько-казахстанського співробітництва

приділено недостатньо уваги, хоча Р. Опімах [5], Н. Кухарська [6], В. Саприкін [7] у своїх статтях торкаються паливно-енергетичної проблеми в українсько-казахстанському співробітництві.

Виходячи з цього, автор ставить за мету більш широко проаналізувати співпрацю України з Республікою Казахстан (РК) в енергетичній сфері. Відповідно до поставленої мети були сформульовані наступні завдання: розглянути основні нормативно-правові документи співробітництва України з РК в енергетичній сфері; виокремити основні напрями співпраці в паливно-енергетичному комплексі; оцінити поточний стан взаємовідносин в цій галузі.

Україна почала активно співробітничати з Республікою Казахстан в галузі палива та енергетики з 1996 року, коли було підписано Угоду між Урядом України і Урядом Республіки Казахстан про принципи співробітництва в нафтогазових галузях [8]. Перші домовленості про постачання в Україну казахстанських нафти та палива для АЕС були досягнуті 1998 року. Після низки переговорів з різних питань економічного співробітництва в 1999 році було укладено Договір між Україною та Республікою Казахстан про

економічне співробітництво на 1999-2009 рр., який і став правовою основою подальшого співробітництва в енергетичній сфері [9].

Після підписання цього договору 10-11 березня 2000 року відбувся дводенний візит тодішнього прем'єр-міністра В. Ющенка до Казахстану. Під час переговорів з казахстанським прем'єр-міністром К. Токаєвим вирішувались проблеми розвитку спільного ринку в галузі енергетики [10]. Маючи на меті реалізувати створену ще на початку 1990-х років програму диверсифікації джерел постачання енергоресурсів в Україну (у послідовності «приватизація – модернізація – диверсифікація»), було вирішено, що Казахстан буде брати участь в приватизації Херсонського нафтопереробного заводу. Державний пакет акцій мала взяти в управління компанія ВАТ «Казахойл». Вже в 2000-му році 60 % акцій ВАТ «Херсона-нафтопереробка» стали власністю «Казаойл» [11]. Казахські бізнесмени мали на меті таким чином вийти на потужний, енергетично залежний, і, до того ж, географічно близький до європейського, ринок України. Тому, приватизація Херсонського нафтопереробного заводу могла б стати вигідним капіталовкладенням. Казахстанська сторона запропонувала не лише викупити більшу частину акцій заводу, але й надати кошти для модернізації виробництва, щорічно завантажувати 8 млн тонн нафти, а також створити мережу АЗС у прилеглих областях (з високоякісним паливом типу А-95 та А-98). До того ж казахстанська сторона мала на меті розбудову нафтобази у Феодосії (Крим) та нафтогавані у Херсоні [12].

Але ці домовленості з Казахстаном не вирішували головної проблеми України – диверсифікації джерел постачання вуглеводнів. Технічно постачання казахстанської нафти до України забезпечувалось нафтопроводом Атирау – Самара (тобто через територію РФ). Вирішити цю проблему було можливо за умови розвитку шляхів постачання вуглеводнів територією Азербайджану, через грузинські порти та залізницю, зважаючи на вище згадані пропозиції щодо розширення Херсонського порту, а також будівництва нафто- та газосховищ на узбережжі Чорного моря, що і стало ще одним напрямом подальшої співпраці в нафтогазовій сфері.

Попри вище зазначені напрями співробітництва, пріоритетним став нафтопровід «Одеса – Броди», який збудували у 2001 р. (довжина 667 км). Його початкова потужність – 9 млн т нафти на рік, яку можна збільшити до 40 млн т. Ним передбачалося транспортувати каспійську і казахстанську нафту з порту Південний у західноукраїнське місто Броди, звідки – вже через нафтопровід «Дружба» – спрямувати її до Східної та Центральної Європи, але попередньо українські проєктанти не уклали відповідних угод з країнами експортерами нафти щодо постачання її саме цим маршрутом [13]. Саме тому протягом трьох років маршрут Одеса – Броди не використовувався через відсутність необхідного об'єму сировини.

На цьому тлі, необхідно було активізувати співробітництво з Казахстаном, потужності якого могли б повністю задовольнити ці потреби. За домовленостями між ВАТ «Укртранснафта» і нафтогазовою компанією Казахстану «КазМунайГаз» наприкінці 2002 року було створено підприємство «Транс-Південь», що мав перекачувати казахстанську нафту нафтопроводом Одеса – Броди, таким чином Казахстан виявив зацікавленість у збільшенні транспортування казахстанської нафти і газу до українських портів [14].

На законодавчому рівні співробітництво було закріплено 6 серпня 2003 року Розпорядженням Кабінету Міністрів України «Про підписання угоди між Кабінетом Міністрів України і Урядом Республіки Казахстан про умови постачання казахстанської нафти в Україну і її транзиту територією України» [15]. 1 червня 2004 року Україна і Казахстан підписали відповідну угоду про співробітництво щодо поставок казахстанської нафти в Україну та її транзиту територією України, за якою ЗАТ «КазТрансОйл» разом із ВАТ «Укртранснафта» мали здійснювати прокачування казахстанської нафти нафтопроводом «Одеса-Броди» в європейському напрямку вже з 2004 року [16].

На заводі вигідного співробітництва за цим проєктом стала конкуренція з боку російських компаній «Лукойл» та «ТНК-ВР».

Російська компанія ТНК-ВР активно просуvala ідею про зворотне (реверсне) використання нафтопроводу, тобто прокачувати щорічно 9 млн т російської нафти в напрямку з Бродів до Одеси, а не казахстанської нафти з Одеси до Бродів, як планувалося спочатку [17]. Таким чином, передбачалося розвантажити нафтопровід «Дружба» і розширити коло контрагентів шляхом відправки російської нафти з Бродів до Південного і далі перевезенням до Європи танкерами. Питання про реверсне використання нафтопроводу викликало гарячі суперечки в українському керівництві, адже такий режим експлуатації не був покладений в основу розробки проєкту «Одеса-Броди». Неоднозначна була позиція Л. Кучми (тоді Президент України) з цього питання. Активно відстоювали ідею реверсного режиму нафтопроводу А. Ключев (тоді голова комітету з ПЕК ВР України) та Ю. Бойко (тоді керівник НАК «Нафтогаз Україна») стверджуючи, що використання нафтопроводу має бути прагматичним та економічно вигідним, наголошуючи на тому, що аверсний режим роботи вимагає повної побудови нафтопроводу, а на це потрібен час і гроші, в свою чергу реверсному напрямку транспортування нічого не заважає. Противники реверсу, а саме В. Гайдук (тоді віце-прем'єр ПЕК), О. Тодійчук (голова ВАТ «Укртранснафта»), А. Кінах (народний депутат), спростовували економічну вигідність реверсного використання нафтопроводу, зазначаючи, що «реверс» може зашкодити програмі європейській та євроатлантичній інтеграції України. Попри це, пропозиція ТНК-ВР була прийнята і між НАК

«Нафтогаз України» та ТНК-ВР була підписана відповідна угода, через що стало зрозумілим, що найближчим часом каспійська нафта не потече трубами «Одеса – Броди» [18].

Сьогодні нафтопровід Одеса – Броди працює в аверсному режимі, проте його завантажено азербайджанською та венесуельською сировиною. Наприкінці січня 2005 р. Президент України В. Ющенко заявив про готовність України «розвернути» нафтопровід Одеса – Броди в прямому напрямку. Законодавчо, аверсний режим нафтопроводу «Одеса-Броди» було закріплено лише 2008-2009 років, з підписанням відповідного Рішення РНБО України Про невідкладні заходи щодо забезпечення роботи нафтопроводу «Одеса – Броди» [19] за проектним напрямом, а також Указу Президента України Про забезпечення роботи нафтопроводу «Одеса – Броди» за проектним напрямом [20].

Слід зазначити, що у питаннях енергетичної дипломатії, навіть коли мова йде про співробітництво двох країн, завжди існує велика кількість зацікавлених сторін. У випадку вирішення енергетичних питань між Казахстаном та Україною такими сторонами виявились Сполучені Штати Америки, Російська Федерація та країни Центральної та Східної Європи. Інтереси США представляла компанія Chevron Техасо, яка запропонувала українській компанії ВАТ«Укртранснафті» зберігати казахстанську нафту в нафтопроводі Одеса – Броди на випадок перевантаженості Босфорської протоки. Таким чином, Сполучені Штати намагались відстояти свої інтереси в регіоні Центральної Азії і блокувати будь-які самостійні дії Казахстану. Проте казахстанська сторона неодноразово наголошувала на своїх намірах використовувати нафтопровід Одеса – Броди виключно для експорту своїх енергоресурсів до країн ЄС. 16 березня 2005 року, на підтримку цієї позиції, відбулася зустріч тодішнього міністра палива та енергетики України Івана Плачкова з міністром енергетики та мінеральних ресурсів Казахстану Володимиром Школьніком і делегацією НК «КазМунайГаз» на чолі з першим віцепрезидентом компанії Тимуром Кулібаєвим. Представники казахстанської делегації підтвердили зацікавленість у здійсненні транзиту казахстанської нафти територією України на довгостроковій основі та висловили готовність щодо реалізації спільних проектів, спрямованих на розвиток української нафтотранспортної інфраструктури [21].

Іншою зацікавленою стороною є Російська Федерація. Керівництво Республіки Казахстан завжди брало до уваги офіційну позицію Москви з того чи іншого питання, через занадто велику взаємозалежність двох економік. Не слід забувати й про те, що в енергетичній політиці задіяні не тільки державні, але і приватні кошти бізнесменів, мета яких часто не співпадає з інтересами держави та нації. Через те, бізнес-плани нафтогазових компаній часто не враховували політичної ситуації

яка склалася у трикутнику Україна – Казахстан – Росія, і досягнуті домовленості не реалізовувались, адже офіційний Казахстан вимагав від України вирішення всіх проблемних питань із Росією, передусім пов'язаних із постачанням газу. Подібна зацікавленість РФ в українсько-казахстанському енергетичному співробітництві закріплена навіть на законодавчому рівні, і прописана в Угоді між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Казахстан про співробітництво щодо поставок казахстанської нафти в Україну та її транзиту територією України (ст. 6 Угоди).

Разом з тим, відносини між Казахстаном і Україною і енергетичній галузі мали неоднозначний характер. З одного боку, офіційний Казахстан ніколи не відмовлявся заповнити своєю сировиною нафтопровід Одеса – Броди, і качати нафту до Європи, з іншого боку, справа залишалась на рівні заяв і декларацій.

Така стагнація відносин пояснюється багатьма чинниками як економічного, так і політичного характеру. По-перше, необхідно було добудувати нафтопровід Одеса-Броди до Гданська. Ще 13 квітня 2003 у «Заяві Комісії на адресу Ради Європи і Європарламенту з приводу розвитку енергетичної політики для розширеного складу ЄС, його сусідів та країн-партнерів ЄС» офіційно визнав паневропейське значення цього трубопроводу [22]. Після чого, на конференції у Брюсселі 27 квітня того ж року, темою якої став «Нафтотранспортний проект «Одеса-Броди»: укріплення енергетичної безпеки і цілісності ЄС» була підписана «Спільна декларація Кабінету Міністрів України, Ради Міністрів Республіки Польща та Європейської комісії на підтримку Євро-азійського нафтотранспортного коридору».

За цими документами Польща мала взяти безпосередню участь у добудові нафтопроводу до Гданська, у спільному бюджеті з Єврокомісією. Проте, і на сьогоднішній день, будівництво не розпочалося. Позиція Польщі з цього питання прояснилась лише 15 вересня 2011, коли глава Бюро національної безпеки Польщі Станіслав Козей заявив, що Польща не збирається фінансувати добудову польської ділянки нафтопроводу до Гданська. Польське керівництво досі не вважає цей проект економічно вигідним та самоокупним, тому не хоче брати на себе весь тягар відповідальності за його реалізацію [24].

По-друге, охолодження відносин України із РФ, на тлі помаранчевої революції, спричинило дистанціювання у відносинах із Казахстаном, що мало свої наслідки не стільки в політичній сфері, скільки в економічній, тому досягнуті раніше домовленості між Києвом та Астаной щодо постачання нафти не виконувались жодною зі сторін у повному обсязі.

Сукупним результатом всіх цих подій, стало те, що у лютому 2010 року Астана припинила транспортування нафти територією України. Офіційною причиною цього стало переведення українським оператором «Укртранснафта» тарифів на прокачування нафти з долара в євро, що

збільшило ціну транзиту на 20–25 %. Казахстан прийняв рішення переорієнтувати поставки до Східної Європи через Білорусь [25].

Співробітництво між двома країнами в енергетичній галузі вийшло на якісно новий рівень після президентських виборів в Україні 2010 року. Новий Президент України Віктор Янукович мав відмінні від своїх попередників погляди на зовнішню політику України, тому вбачав, що Україні необхідно розвивати дружні відносини з РФ. Оновився діалог України з РФ, Казахстаном та Білоруссю про можливий формат участі України в Митному Союзі. На цьому фоні активізувались українсько-казахстанські енергетичні переговори.

Визначальним став візит до України Президента Республіки Казахстан Нурсултана Назарбаєва, що відбувся 14 вересня 2010 року. Йому передували численні офіційні та неофіційні зустрічі та переговори, що дало можливість під час зустрічі 14 вересня підписати низку документів, значна частка яких стосувалась паливно-енергетичного комплексу. За підсумками зустрічі Казахстан мав відновити транспортування казахстанської нафти через територію України, яке було зупинено у лютому 2010 року. До того ж В. Янукович зазначив, що «Україна зацікавлена у власне розробці нафтогазових родовищ у Казахстані» [26].

Відтепер Казахстан має намір постачати в Україну не тільки нафту, але й газ, а також допустити українські компанії до розробки нафтогазових родовищ на території країни. Втім, експерти сумніваються в можливості реалізації таких домовленостей без участі Росії.

Якщо Україна братиме участь не тільки в геологорозвідувальних роботах на території Казахстану, а й у нафто- і газовидобутку, про що домовилися президенти двох країн, можна прогнозувати і розгляд питання про будівництво нового газопроводу. Він зможе конкурувати з «Набукко» в доставці азійського газу до Європи.

Проте наскільки це відповідатиме планам Москви щодо використання «Південного потоку», передбачити важко. Тому, враховуючи довгострокові домовленості між Росією та Казахстаном у газовій сфері, без участі представників РФ подібні проекти навряд чи будуть реалізовані. Крім того, прийнято рішення, що Україна спільно з Росією та Казахстаном вироблятиме ядерне паливо. Сьогодні можна сказати, що є тристороння домовленість про те, що Росія, Казахстан і Україна на рівних – кожна зі сторін по 33 % – отримають право брати участь у цьому проекті [27].

Але 2011 рік наочно показав, що не всі домовленості тих переговорів реалізувалися. На фоні активізації російсько-казахстанського співробітництва в межах Митного Союзу, український вектор в зовнішній політиці Казахстану знову зник з порядку денного. Ситуація в енергетичному секторі погіршується й іншими обставинами, а саме: провальним, за своїми підсумками, самітом Україна – ЄС, що відбувся 20 грудня 2011 року; погіршенням відносин із РФ з питань ціни на газ, неприйняттям РФ проекту участі України в Митному союзі у форматі «3+1»; невирішеністю питання щодо перспектив існування української ГТС і навіть сирними війнами, що їх оголосила РФ провідним виробниками сирів України. Стає зрозумілим, що від України вимагають реально оцінити поточний стан справ, визначитись із союзниками, окреслити стратегією подальшого розвитку.

Необхідно зазначити, що у питаннях енергетичного співробітництва Україна і Казахстан мають спільну мету – винайдення можливості диверсифікації імпортно-експортних потоків енергоносіїв. Виходячи з цього для забезпечення енергетичної безпеки Україні необхідно ініціювати діалог у трикутнику Україна – Казахстан – Росія.

Усе це дасть надію на якісно новий виток розвитку зовнішньої політики України у сфері забезпечення її енергетичної безпеки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Джангужин Р. Н. Новые независимые государства Центральной Азии в системе современных международных отношений / Р. Н. Джангужин. – К. : НАН України: Інститут світової економіки і міжнародних відносин, 2005. – 580 с.
2. Дорошко М. Країнознавство країн СНД. Курс лекцій / М. Дорошко. – К. : Київський національний університет ім. Т. Шевченка, 2006. – 271 с.
3. Швед О. В. Азійський напрям зовнішньої політики України: проблеми і перспективи. Аналітичні оцінки : [монографія] / В. О. Швед. – К. : НІСД, 2008. – 99 с.
4. Шевцов А. І. Імпортно-експортна політика України в енергетичній сфері : стратегічні пріоритети / А. І. Шевцов. – Дніпропетровськ: Регіональний філіал Національного інституту стратегічних досліджень у м. Дніпропетровську, 2005. – 147 с.
5. Опімах Р. Є. Нафта Казахстану та українська перспектива / Р. Є. Опімах // Стратегічні пріоритети. – 2009. – № 2. – С. 23–32.
6. Кухарская Н. А. К вопросу о диверсификации энергопоставок и регулирования развития нефтегазового комплекса Украины / Н. А. Кухарская // Економіка промисловості. – 2009. – № 2. – С. 143–149.
7. Саприкін В. Майбутнє газотранспортної системи України: орендувати не можна приватизувати! Уроки Казахстану / В. Саприкін // Дзеркало тижня. – 2000. – № 45. – С. 7.
8. Угода між Урядом України і Урядом Республіки Казахстан про принципи співробітництва в нафтогазових галузях [Електронний ресурс] // Верховна рада України. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/398_006.
9. Договір між Україною та Республікою Казахстан про економічне співробітництво на 1999-2009 рр. [Електронний ресурс] // Верховна рада України. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/398_033.
10. Хроніка візитів [Електронний ресурс] // Посольство України в Республіці Казахстан. – Режим доступу : <http://www.mfa.gov.ua/kazakhstan/ua/publication/print/22196.htm>.
11. Горовой В. Почему казахстанские нефтяники покидают Херсон / В. Горовой // Зеркало недели. – 2000. – № 41. – С. 6.
12. СП «Тенгизшевройл» планирует экспортировать нефть через Украину [Электронный ресурс] // Интерфакс Казахсан. – 27 ноября, 2006. – Режим доступа : <http://www.lenta-itar-tass.ru/248000/248542.php>.

13. Тарасенко Н. Газовая отрасль Казахстана в контексте украинско-казахстанского сотрудничества / Н. Тарасенко // Україна: події, факти, коментарі. – 2010. – № 9. – С. 26–38.
14. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Казахстан про співробітництво щодо поставок казахстанської нафти в Україну та її транзиту територією України [Електронний ресурс] // Верховна рада України. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/398_064.
15. Про підписання угоди між Кабінетом Міністрів України і Урядом Республіки Казахстан про умови постачання казахстанської нафти в Україну і її транзиту територією України [Електронний ресурс] // Верховна рада України. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/481-2003-%D1%80>.
16. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Казахстан про співробітництво щодо поставок казахстанської нафти в Україну та її транзиту територією України [Електронний ресурс] // Верховна рада України. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/398_064.
17. Укртранснафта. Новини товариства [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ukrtransnafta.com/ua/press_center/company_news/.
18. Бойко Ю. Компанія державної ваги [Електронний ресурс] // Вісник Національної газової спілки України, жовтень 2004. – Режим доступу : <http://gasunion.org.ua/visnik-ngsu-32004-perspektivi.html>.
19. Рішення РНБО України Про невідкладні заходи щодо забезпечення роботи нафтопроводу «Одеса – Броди» за проектним напрямом від 15.08.2008 [Електронний ресурс] // Верховна рада України. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/n0027525-08>.
20. Указ Президента України Про забезпечення роботи нафтопроводу «Одеса – Броди» за проектним напрямом від 14.05.2009 [Електронний ресурс] // Верховна рада України. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/474/2008>.
21. Казахстан зацікавлений у транзиті нафти територією України // Республіканська газета українців Казахстану. – 18 березня 2005 року. – С. 8.
22. Commission of the European Communities, Communicate from the Commission to the Council and the EU parliament on the development of energy policy for the enlarged European Union, its neighbors and partner countries, Brussels. – 13.05.2003. – р. 12. – Електронний ресурс. – Режим доступу : http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/en/com/2003/com2003_0262en01.pdf.
23. Joint Ukraine-Poland-EU Declaration. – Brussels., Apr. 27, 2003.
24. Польща не фінансуватиме добудову нафтопроводу Одеса-Броди [Електронний ресурс] // УНІАН. – 15.09.2011. – Режим доступу : <http://www.unian.net/ukr/news/456882-polscha-ne-finansuvatime-dobudovu-naftoprovodu-odesa-brodi.html>.
25. Укртранснафта. Новини товариства [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ukrtransnafta.com/ua/press_center/company_news/.
26. Під головуванням Віктора Януковича та Нурсултана Назарбаєва відбулися українсько-казахстанські переговори, 14 вересня 2010 року [Електронний ресурс] // Офіційне Інтернет представництво Президента України В. Януковича. – Режим доступу : <http://www.president.gov.ua/news/18137.html>
27. Там само.

Рецензенти: д.і.н., проф. П. М. Тригуб;
к.політ.н. Т. В. Жолонко.

© Полякова М. Є., 2012

Дата надходження статті до редколегії 05.03.2012 р.

ПОЛЯКОВА Марія Євгенівна (1988 р. н.). У 2011 р. закінчила Чорноморський державний університет ім. Петра Могили за спеціальністю «Міжнародні відносини» освітньо-кваліфікаційного рівня «спеціаліст». Аспірантка кафедри міжнародних відносин і зовнішньої політики ЧДУ ім. Петра Могили.

Коло наукових інтересів: Українсько-казахстанське співробітництво (1991-2011 рр.).